

به نام آن که جان را کفرت آموخت

دستنامه حقوق معاملات دولتی

مجموعه قوانین و مقررات

حمایت از کالای ایرانی

خدمات، سازندگان و شرکت‌های دانش بنیان

تالیف و تدوین

اکبر هاشم‌زاده

عنوان قراردادی : ایران قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور : مجموعه قوانین و مقررات حمایت از کالای ایرانی: خدمات، سازندگان و شرکت‌های دانش‌بنیان/ مولف (اصحیح): گردآورنده اکبر هاشم‌زاده.
وضعیت ویراست : ویراست ۲.

مشخصات نشر : تهران: دانش بنیاد، ۱۴۰۰ -

مشخصات ظاهری : ج: ۱۴/۵×۵/۲۱ س.م

فروست : سری کتب دستنامه حقوق معاملات دولتی

شابک : دوره : ۹-۵۳-۶۰۵۴-۶۲۲-۹۷۸-۶۲۲-۶۰۵۴-۵۲-۲-۱ ج: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۵۴-۵۲-۲-۱

وضعیت فهرست نویسی : فیا

موضوع : معاملات دولتی -- قوانین و مقررات -- ایران

موضوع : Government purchasing -- Law and legislation -- Iran

موضوع : صنعت -- قوانین و مقررات -- ایران

موضوع : Industrial laws and legislation-- Iran

موضوع : شرکت‌های اقتصادی جدید -- قوانین و مقررات -- ایران

موضوع : New business enterprises -- Law and legislation -- Iran

موضوع : سرمایه‌گذاری خارجی -- قوانین و مقررات -- ایران

موضوع : Investments, Foreign -- Law and legislation -- Iran

موضوع : اقتصاد دانش بنیان -- ایران -- سیاست دولت

موضوع : Knowledge economy -- Iran -- Government policy

شناسه افزوده : هاشم‌زاده، اکبر، ۱۳۶۱ - گردآورنده

رده بندی کنگره : KM۲۷۵۴

رده بندی دهویی : ۳۴۳/۵۵۰۲

شمار کتابشناسی ملی : ۸۶۸۶۲۵۳

مجموعه قوانین و مقررات

حمایت از کالای ایرانی

خدمات، سازندگان و شرکت‌های دانش بنیان

تالیف و تدوین : اکبر هاشم‌زاده

مدیر تولید : رضا کرمی‌شاهنده

صفحه‌آرایی : واحد آمادوسازی انتشارات دانش‌بنیاد

نوبت چاپ : اول - ۱۴۰۰

تیراژ : ۵۰۰

قیمت : ۲۳۵۰۰۰ تومان

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۵۴-۵۲-۲-۱

دفتر انتشارات : تهران - خیابان انقلاب - خیابان اردیبهشت - بین‌بافی‌نژاد و جمهوری - ساختمان ۱۰

تلفن : ۶۶۴۸۱۰۹۶ - ۶۶۴۸۲۲۲۱

فروشگاه یزد: میدان آزادی (باغ ملی) - ابتدای خیابان فرخی - جنب مجتمع ستاره

تلفن : ۳۶۲۲۷۴۵ - ۳۶۲۲۶۷۷ - ۳۶۲۲۶۷۷۲ - ۳۵

ایمیل و وبسایت : www.fadakbook.ir - fadakbook@yahoo.com

درباره مؤلف:

مشاور امور حقوقی و قراردادهای - متخصص مناقصات و قراردادهای دولتی

گزیده‌ای از سوابق کاری:

- عضو کارگروه خبرگان تخصصی تدوین / بازنگری پیمان‌های همسان پژوهشی بالادستی / اکتشافی وزارت نفت
- کارشناس تعیین ضوابط اختصاصی قراردادهای تأمین و ساخت داخل کالا در وزارت نفت
- کارشناس و مشاور حقوقی سامانه خرید الکترونیکی کالای صنعت نفت در شرکت پشتیبانی ساخت و تهیه کالای نفت تهران
- عضو حقوقی کارگروه تدوین پیش‌نویس قانون مقررات امور پزشکی، دارویی و مواد خوردنی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی
- عضو حقوقی کارگروه تهیه و تدوین نمونه همان موافقت‌نامه، شرایط عمومی، شرایط خصوصی و پیوست‌های قراردادهای بهره‌برداری و نگهداری به کارفرمایی سازمان برنامه و بودجه کشور - فاز اول

سوابق پژوهشی:

- نگارش کتاب بررسی شرایط عمومی پیمان در ۳۶۵ سوال
 - نگارش و تالیف کتاب دستنامه حقوق معاملات دولتی:
 - جلد اول: مجموعه قوانین و مقررات حمایت از کالای ایرانی، خدمات، سازندگان و شرکت‌های دانش بنیان
 - جلد دوم: شرح جامع قانون برگزاری مناقصات (در مرحله ویراستاری)
 - جلد سوم: شرح جامع شکایات مناقصات
 - نگارش کتاب حقوق نفت و گاز:
 - جلد اول: مجموعه قوانین و مقررات حاکم بر معاملات و مناقصات صنعت نفت
 - جلد دوم: مجموعه قراردادهای همسان در صنعت نفت
 - نگارش ۳۲ عنوان مقاله تخصصی در زمینه:
 - قانون برگزاری مناقصات
 - قراردادهای اداری
 - قوانین و مقررات معاملاتی ایران
- لطفا جهت ارائه پیشنهادات و اخذ مشاوره از طریق پست الکترونیکی
Hashemzadehakbar@gmail.com اقدام فرمائید.

بِسْمِ تَعَالٰی

فعالیت به مدت بیش از یک دهه در واحدهای حمایت از سازندگان داخلی وزارت نفت، آشنایی با بسیاری از انجمن ها و تشکل های صنفی تولیدکنندگان، حضور در برخی از نهادهای متولی حمایت از کالا و خدمات ایرانی و همچنین فرصت مغتنم اظهار نظر در خصوص پیش نویس قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی و آیین نامه های مربوطه، مشکلات گسترده سازندگان کالا و تجهیزات، شرکت های دانش بنیان و ارائه دهندگان خدمات در کشور را برای نگارنده این سطور روشن نمود.

در این سال ها همواره شاهد آن بوده ام که علاوه بر مشکلات ناشی از شرایط جهانی، موانع عدیده حقوقی و قانونی داخلی نیز گریبان گیر صنایع و شرکت های دانش بنیان ایرانی است. به نحوی که مدیران شرکت های دولتی نیز برای حمایت از کالای ایرانی با موانع متعدد مواجه اند. شاید بتوان به طور مختصر مهمترین مشکلات حقوقی و قانونی در این زمینه را در دو سرفصل مهم تبیین نمود:

الف. کثرت، عدم شفافیت و مغایرت در قوانین و مقررات حاکم بر معاملات دولتی

ب. عدم مطابقت قوانین با الزامات تجارت بین الملل

بر این اساس، تلاش در خصوص رفع مشکل ردیف الف و تدوین و تقیح قوانین و مقررات بالادستی و آمره در زمینه تشویق شرکت های دانش بنیان و حمایت از کالا و خدمات ایرانی که به مفهوم تعیین دامنه و محیط حقوقی قوانین جامعی استقلال صنعتی کشور می باشد؛ ضروری است. لذا کتاب حاضر که نتیجه مطالعه و بررسی کارشناسی قوانین و مقررات کشور در این زمینه می باشد، تلاشی است در راه اعتلای صنعتی ایران عزیز. امید است این اثر برای جامعه صنعتی کشور اعم از سازندگان، پیمانکاران، مشاوران، شرکت های دولتی، دانشگاه، نهادهای پژوهشی و تقنینی مفید واقع گردد.

این اثر، جلد اول از مجموعه کتاب های دستنامه حقوق قراردادهای دولتی ایران می باشد. جلد دوم این مجموعه تحت عنوان «شرح جامع قانون برگزاری مناقصات»، به زودی در اختیار علاقمندان قرار خواهد گرفت. جلد سوم این مجموعه تحت عنوان «شرح جامع شکایات مناقصات» توسط انتشارات محترم «دانش بنیاد» در اختیار خوانندگان گرامی قرار گرفته است.

در اینجا بر خود لازم می دانم تا از همراهی و محبت همسر در تدوین و تالیف این اثر و همچنین پشتیبانی بی دریغ جناب آقای مجیدرضا زرویی مدیر فرهیخته انتشارات دانش بنیاد و سایر عزیزانی

که در انتشار این اثر یاری‌ام نموده‌اند، قدردانی نمایم.
از خوانندگان گرامی تقاضا دارم جهت ارائه نظرات، پیشنهادات، اخذ مشاوره حقوقی و معرفی قوانینی که اینجانب موفق به انتشار آن در کتاب حاضر نشده‌ام، از طریق پست الکترونیکی Hashemzadehakbar@gmail.com اقدام فرمایند.

اکبر هاشم زاده

شهریور ۱۴۰۰

www.ketab.ir

مقدمه.....	۱
------------	---

فصل اول اسناد بالادستی ۱۹

از قانون اساسی.....	۲۰
سیاست‌های کلی نظام.....	۲۲
سیاست‌های کلی «اقتصاد مقاومتی».....	۲۷
سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی.....	۳۱
سیاست‌های کلی تولید ملی حمایت از کار و سرمایه ایرانی.....	۳۵
سیاست‌های کلی «علم و فناوری».....	۳۸
سیاست‌های کلی نظام در امور «تشویق سرمایه‌گذاری».....	۴۱
سیاست‌های کلی صنعت.....	۴۲
سیاست‌های کلی نظام در امور «امنیت فضای تولید و تبادل اطلاعات و ارتباطات(افتا)».....	۴۳
سیاست‌های کلی کشاورزی.....	۴۴
سیاست‌های کلی اشتغال.....	۴۵
ابلاغ سیاست‌های کلی نظام در امور «مسکن».....	۴۶
ابلاغ سیاست‌های کلی نظام در امور «شهرسازی».....	۴۷
سیاست‌های کلی خودکفایی دفاعی و امنیتی.....	۴۸
سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف.....	۴۹
سند راهبردی کشور در امور نخبگان.....	۵۲
سیاست‌ها و برنامه‌های اقدام علمی، فناورانه و فرهنگی جهش تولید.....	۶۴
سیاست‌های اجرایی تشویق و حمایت از کارآفرینان پیشرو.....	۶۸

فصل دوم قانون حداکثر و آیین‌نامه‌ها ۷۵

قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی	۷۶
آیین‌نامه‌های اجرایی قانون حداکثر	۱۰۸
آیین‌نامه اجرایی عمق ساخت داخل	۱۰۹
دستورالعمل نحوه محاسبه عمق ساخت داخل محصول	۱۱۱
آیین‌نامه اجرایی رتبه‌بندی	۱۱۵
آیین‌نامه اجرایی ساماندهی، ایجاد، ثبت و اعلام فهرست ملی تشکل‌های اقتصادی	۱۱۸
آیین‌نامه اجرایی شرایط انحصار در ساخت	۱۲۲
آیین‌نامه اجرایی نحوه واگذاری مطالبات قراردادی "فاکتورینگ"	۱۲۴
آیین‌نامه تشویق به مشارکت	۱۳۴
آیین‌نامه تعیین مشوق‌های مرتبط با ماده (۱۲) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور و ماده (۱۳۲) قانون مالیات‌های مستقیم	۱۳۹
شیوه‌نامه داخلی هیأت نظارت بر حسن اجرای قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی	۱۴۲
دستورالعمل نحوه رسیدگی به پرونده‌های موضوع قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی	۱۴۶

فصل سوم قانون رفع موانع تولید و آیین‌نامه‌ها ۱۴۹

قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور	۱۵۰
آیین‌نامه‌های اجرایی قانون رفع موانع تولید	۱۹۲
آیین‌نامه اجرایی ماده ۱ قانون رفع موانع تولید	۱۹۳
آیین‌نامه اجرایی بند (ب) ماده ۲ قانون رفع موانع تولید	۱۹۶
آیین‌نامه اجرایی ماده ۳ قانون رفع موانع تولید	۲۰۳
تهاتر بدهی‌های مالیاتی اشخاص حقیقی و حقوقی خصوصی و تعاونی نهادها و موسسات عمومی غیردولتی با مطالباتشان از شرکت‌های دولتی	۲۰۵
آیین‌نامه اجرایی ماده ۴ قانون رفع موانع تولید	۲۰۷
آیین‌نامه اجرایی ماده ۷ قانون رفع موانع تولید	۲۰۹

آیین‌نامه اجرایی موضوع ماده ۸ قانون رفع موانع تولید.....	۲۱۱
آیین‌نامه اجرایی بند الف ماده ۹ قانون رفع موانع تولید.....	۲۱۵
آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۱ قانون رفع موانع تولید.....	۲۱۷
آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید.....	۲۱۹
رفع مشکلات اجرای ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور	۲۲۲
آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۴ قانون رفع موانع تولید.....	۲۲۳
آیین‌نامه اجرایی بند پ ماده ۱۷ قانون رفع موانع تولید.....	۲۲۵
آیین‌نامه اجرایی جزء ب تبصره ۱ بند ت ماده ۱۷ قانون رفع موانع تولید.....	۲۲۷
آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۸ قانون رفع موانع تولید.....	۲۲۸
آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۰ قانون رفع موانع تولید.....	۲۳۳
آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۴ قانون رفع موانع تولید.....	۲۴۰
آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۵ قانون رفع موانع تولید.....	۲۴۲
اساسنامه صندوق ثنیت بازار سرمایه قانون رفع موانع تولید.....	۲۴۳
آیین‌نامه اجرایی بند (د) ماده ۱۳۲ اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم قانون رفع موانع تولید.....	۲۴۹
آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۳۲) اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم قانون رفع موانع تولید.....	۲۵۱
دستورالعمل اجرایی بند «س» ماده ۳۱ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور.....	۲۵۸
آیین‌نامه اجرایی تبصره (۱۰) الحاقی ماده (۱۴) قانون معادن قانون رفع موانع تولید.....	۲۶۰
آیین‌نامه اجرایی ماده (۳۷) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور.....	۲۶۳
آیین‌نامه اجرایی بند (ت) ماده (۳۸) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور.....	۲۶۷
آیین‌نامه اجرایی ماده (۴۴) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور.....	۲۶۹
آیین‌نامه اجرایی تبصره (۲) اصلاحی ماده (۹) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی قانون رفع موانع تولید.....	۲۷۲
آیین‌نامه اجرایی ماده (۴۶) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور.....	۲۷۴
حل مشکل استفاده صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی قانون رفع موانع تولید.....	۲۷۶

آیین نامه اجرایی ماده (۵۰) قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور.....	۲۷۷
آیین نامه اجرایی ماده (۵۲) قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور.....	۲۸۰
آیین نامه اجرایی ماده (۵۳) قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور.....	۲۸۳
آیین نامه اجرایی تبصره (۳) الحاقی ماده (۹) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی قانون رفع موانع تولید.....	۲۸۴
آیین نامه اجرایی ماده (۶۱) الحاقی-قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور.....	۲۹۰
هیأت خبرگان مورد وثوق بانکی و اقتصادی.....	۲۹۴

فصل چهارم قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار و آیین نامه‌ها ۲۹۷

قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار.....	۲۹۸
آیین نامه اجرایی ماده (۹) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار.....	۳۰۹
آیین نامه اجرایی ماده (۱۶) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار.....	۳۱۳
آیین نامه اجرایی ماده (۲۵) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار.....	۳۱۶

فصل پنجم شرکت‌های دانش بنیان و علم و فناوری ۳۱۹

قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان و تجاری سازی نوآوری‌ها و اختراعات.....	۳۲۰
آیین نامه اجرایی قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان و تجاری سازی نوآوری‌ها و اختراعات.....	۳۲۴
آیین نامه ارزیابی شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان.....	۳۳۰
انعقاد قرارداد با شرکت‌های دانش بنیان.....	۳۳۹
برنامه توسعه تولید محصولات دانش بنیان.....	۳۴۰
ضوابط استقرار واحدهای صنایع پیشرفته و شرکت‌های دانش بنیان.....	۳۵۲
پیوست ضوابط و معیارهای استقرار واحدهای صنایع پیشرفته و شرکت‌های دانش بنیان.....	۳۵۵
راهنمای استفاده شرکت‌های دانش بنیان از معافیت حق بیمه قراردادها.....	۳۹۴
نحوه محاسبه حق بیمه قراردادهای شرکت‌های و مؤسسات دانش بنیان.....	۳۹۶
تفاهم نامه همکاری سازمان تأمین اجتماعی و معاونت علمی و فناوری بخشنامه ۱۴/۱۲.....	۳۹۸

شیوه‌نامه اعطای معافیت حقوق گمرکی، سود بازرگانی و عوارض به شرکت‌ها و	
موسسات دانش‌بنیان	۴۰۰
بازارسازی برای محصولات دانش‌بنیان	۴۱۰
آیین‌نامه تأسیس و فعالیت کانون‌های هماهنگی دانش، صنعت و بازار	۴۱۲
تصویب نامه در خصوص جذب اساتید برجسته ایرانی غیرمقیم در قالب قرارداد پیمانی یک	
ساله عضو هیأت علمی	۴۱۵
تصویب‌نامه در خصوص توسعه تولید و کاربرد نرم‌افزارهای بومی در کشور	۴۱۶
سند راهبردی علوم و فناوری‌های شناختی	۴۱۹
سند جامع توسعه هوافضای کشور	۴۲۵
آیین‌نامه تسهیل دسترسی نوآوران به امکانات و خدمات علمی و فنی	۴۲۵
آیین‌نامه حمایت از شرکت‌های نوپا	۴۲۷
دستورالعمل حمایت از ایجاد و توسعه مراکز نوآوری	۴۴۰
آیین‌نامه ایجاد مراکز نوآوری	۴۴۹
تهدیدنامه اخذ معافیت عوارض، حقوق گمرکی و سود بازرگانی به شرکت‌ها و	
موسسات دانش‌بنیان	۴۵۳
سیاست‌ها و ضوابط ارتقاء مشارکت خیرین و واقعیین در پیشرفت حوزه علم و فناوری	۴۵۵
شیوه‌نامه‌ی بهره‌مندی دانش‌آموختگان فناور از تسهیلات خدمت نظام وظیفه تخصصی	۴۵۹
دستورالعمل حمایت از رساله دکتری	۴۷۲
دستورالعمل حمایت از دوره‌های پسادکتر	۴۷۶

فصل ۳۳ قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی و آیین‌نامه‌ها ۴۸۱

قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی	۴۸۲
آیین‌نامه اجرایی مواد (۴) و (۷) قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی	۵۰۱
آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۴) قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی	۵۰۴
آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۵) قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی	۵۰۷
آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۷) قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی	۵۰۹
آیین‌نامه اجرایی ماده (۲۶) قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی	۵۱۲
آیین‌نامه اجرایی ماده (۵۲) قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی	۵۱۴

آیین نامه اجرایی ماده (۶۱) قانون اصلاح الگوی مصرف انرژی..... ۵۱۶

فصل ۵ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع و

آیین نامه ها ۵۱۹

قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳)

قانون برنامه سوم توسعه ۵۲۰

آیین نامه اجرایی بند (ج) ماده ۲ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی

صنایع کشور ۵۲۶

آیین نامه اجرایی ماده (۴) قانون تنظیم ۵۲۹

آیین نامه اجرایی ماده (۵) قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور ۵۳۱

آیین نامه اجرایی ماده (۷) قانون تنظیم ۵۳۳

آیین نامه اجرایی ماده (۸) قانون تنظیم ۵۳۴

آیین نامه اجرایی ماده (۹) قانون تنظیم ۵۳۷

آیین نامه اجرایی ماده (۱۰) قانون تنظیم ۵۳۹

آیین نامه اجرایی ماده (۱۷) قانون تنظیم ۵۴۱

فصل ۵ دامپروری و کشاورزی ۵۴۹

قانون نظام جامع دامپروری کشور ۵۵۰

قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی ۵۵۷

قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی ۵۷۳

خرید حمایتی محصولات کشاورزی در سال زراعی (۱۴۰۰ - ۱۳۹۹) ۵۷۶

بسته سیاستی حمایتی از کشاورزی قراردادی گندم ۵۷۷

بسته سیاستی حمایت از زعفران ۵۸۰

فصل ۵ مسکن ۵۸۳

قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن ۵۸۴

آیین‌نامه اجرایی قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن.....	۵۹۲
آیین‌نامه اجرایی ماده (۸) قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن.....	۶۱۱
آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۴) قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن.....	۶۱۴
قانون الحاق مواردی به قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن.....	۶۲۰
آیین‌نامه اجرایی قانون الحاق مواردی به قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن.....	۶۲۳
سند ارتقای بهره‌وری بخش ساختمان.....	۶۳۳
قانون جهش تولید مسکن.....	۶۴۱

فصل د هنرمندان و صنایع دستی ۶۵۳

قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی.....	۶۵۴
آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی.....	۶۵۹
آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۴) قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی مصوب ۱۳۹۹/۱۲/۲۰.....	۶۷۰

فصل یازده مصوبات حمایتی قوه قضائیه ۶۷۷

دستورالعمل پیگیری اجرای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی بر قوه قضائیه.....	۶۷۸
اجرای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با هدف تسهیل رقابت و منع انحصار و جلوگیری از اختلال در رقابت.....	۶۸۶
نحوه رسیدگی به پرونده‌های اخلاک‌گران در نظام اقتصادی کشور.....	۶۸۷
تشکیل مجتمع ویژه رسیدگی به جرائم اقتصادی تهران.....	۶۸۹
آمره بودن نرخ سود مازاد بر مصوبات بانک مرکزی و شورای پول و اعتبار.....	۶۹۵

فصل دهم فهرست ممنوعیت‌های خرید ۶۹۷

تصویب‌نامه ممنوعیت خرید کالاهای خارجی دارای مشابه تولید داخلی.....	۶۹۸
فهرست ممنوعیت خرید کالاهای خارجی دارای مشابه تولیدات داخل توسط دستگاه‌های مشمول تصویب‌نامه شماره ۱/۴۵۳۵۹/ت/۴۷۳۶۴-هـ مورخ ۱۳۹۰،۷،۲۳.....	۷۰۵

تصویب نامه در خصوص تعیین فهرست تکمیلی ممنوعیت خرید کالاهای خارجی	۷۰۸
دارای تولید مشابه داخلی	۷۰۸
فهرست تکمیلی کالاهای مشمول ممنوعیت خرید خارجی دارای مشابه تولید داخل	۷۰۹
توسط دستگاه‌های دولتی	۷۱۸
فهرست تکمیلی ممنوعیت خرید کالاهای خارجی دارای تولید مشابه داخلی	۷۱۹
فهرست تکمیلی کالاهای مشمول ممنوعیت خرید خارجی دارای مشابه تولید داخل	۷۲۵
توسط دستگاه‌های دولتی	۷۲۶
فهرست تکمیلی ممنوعیت خرید کالاهای خارجی دارای تولید مشابه داخلی	۷۲۷
حمایت از ساخت داخل کالاها و تجهیزات مورد نیاز وزارت نفت	۷۲۷
فهرست ممنوعیت خرید کالاها و تجهیزات خارجی دارای تولید مشابه داخلی در	۷۲۷
وزارت نفت	۷۲۷

فصل ۷۳۳ صندوق‌های حمایت از تولید

مبانی قانونی صندوق توسعه ملی	۷۳۴
از قانون برنامه پنجساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران	۷۴۱
مصوبات جدید هیأت امنای صندوق توسعه ملی	۷۴۲
صور تجلسه هیأت امنای صندوق توسعه ملی	۷۴۴
«پیوست شماره یک»	۷۴۵
«پیوست شماره دو»	۷۵۲
«پیوست شماره سه»	۷۵۸
«پیوست شماره چهار»	۷۶۰
«پیوست شماره پنج»	۷۶۲
اساسنامه صندوق توسعه حمل و نقل کشور	۷۶۳
اساسنامه صندوق حمایت از تحقیقات و توسعه صنایع پیشرفته (شرکت مادر تخصصی)	۷۶۹

فصل ۷۷۷ قوانین و مقررات متفرقه

قانون حمایت صنعتی و جلوگیری از تعطیل کارخانه‌های کشور	۷۷۸
---	-----

آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت صنعتی و جلوگیری از تعطیل کارخانه‌های کشور.....	۷۸۱
اهم امتیازات قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰ در خصوص کالای ایرانی.....	۷۸۶
اهم امتیازات قانون برنامه پنجساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران.....	۷۹۰
قانون تسهیل اعطاء تسهیلات بانکی و کاهش هزینه‌های طرح و تسریع در اجراء طرح‌های تولیدی و افزایش منابع مطلق و کارایی بانک‌ها.....	۷۹۵
قانون عدم الزام سپردن وثیقه ملکی به بانک‌ها و دستگاه‌ها و سایر مؤسسات و شرکت‌های دولتی به منظور تسهیل امر سرمایه‌گذاری و ایجاد اشتغال بیشتر در طرح‌های تولیدی و صادراتی مصوب ۱۳۸۰/۳/۲۷.....	۷۹۸
اهم امتیازات قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳ و آیین‌نامه‌های اجرایی آن در خصوص کالای ایرانی.....	۷۹۹
قانون اتاق بازرگانی و صنایع و معادن جمهوری اسلامی ایران.....	۸۰۲
قانون توسعه و حمایت از صنایع دریایی.....	۸۱۰
آیین‌نامه اجرایی قانون توسعه و حمایت از صنایع دریایی.....	۸۱۳
قانون حمایت از بازاریابی و توسعه صنایع نساجی کشور.....	۸۱۶
آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از بازاریابی و توسعه صنایع نساجی کشور.....	۸۱۸
ضوابط و معیارهای استقرار واحدها و فعالیت‌های صنعتی و تولیدی.....	۸۲۰
تصویب‌نامه در خصوص استقرار شهرک‌های صنعتی.....	۸۲۵
از قانون مالیات‌های مستقیم.....	۸۲۷
از قانون مالیات بر ارزش افزوده.....	۸۳۳
قانون تسهیلات مالی برای کارایی بیشتر واحدهای صنعتی مشمول قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران.....	۸۴۵
قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی.....	۸۴۷
آیین‌نامه اجرایی طرح جایگزینی محصولات کم بازده صنعتی و پرمصرف.....	۸۴۹
بسته حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی.....	۸۵۴
"طرح توسعه و تسهیل سرمایه‌گذاری توسعه‌ای در مناطق غرب و شرق کشور".....	۸۶۳
آیین‌نامه حمایت از تولید تجهیزات نیروگاه‌های هسته‌ای.....	۸۶۶

مختصری درباره زیر ساخت‌های قانونی حمایت از تولید داخلی توسط بخش دولتی و

الزامات ساخت داخلی

امروزه، توانمندی‌های صنعتی جوامع، عاملی تأثیرگذار در مناسبات بین‌المللی به شمار می‌رود و تغییر معادلات سنتی سیاسی و ظهور و سقوط قدرت‌های جدید، معطوف به تولید انبوه، سریع و متنوع نیازهای مختلف جوامع بشری است.

لذا اصولاً قانون‌گذاری در راستای افزایش توان صنعتی و علمی سازندگان داخلی، در کنار فرهنگ‌سازی و تشویق و الزام عموم مردم و شرکت‌ها، به خصوص بخش‌های دولتی به خرید کالاهای داخلی مورد توجه تمامی کشورها و از جمله ایران می‌باشد. این موضوع علی‌رغم تبیین سیاست‌های کلی کشور در حوزه اقتصاد مقاومتی، بنا بر اذعان کارشناسان و اعلام اغلب سازندگان داخلی، با کم‌توجهی بخش دولتی و رغبت نسبت به خرید کالای خارجی دارای تولید مشابه، مواجه می‌باشد. از این رو این سؤال مطرح شده است که آیا زیرساخت‌های قانونی کافی برای الزام دستگاه‌های اجرایی و سایر بخش‌های دولتی برای خرید از تولیدکننده داخلی وجود دارد؟

اهمیت این سؤال به این دلیل است که علاوه بر تأثیر اقدام دستگاه‌های دولتی در فرهنگ‌سازی برای خرید داخلی، اقتصاد ایران همچنان دولتی محسوب می‌گردد و این امر به مفهوم حجم وسیع کالاها و تجهیزات مصرفی در شرکت‌های دولتی و مبالغ کلان خریدهای دولتی است.

لذا پژوهش حاضر با روشی تحلیلی در پی پاسخ به سؤال فوق بوده و با توجه به اینکه قوانین و مقررات معاملاتی شرکت‌های دولتی در این خصوص مشخص و غالباً دارای ضمانت اجرای ناکافی می‌باشند، اقدامات خارج از قوانین مذکور همواره امکان‌پذیر است.

آغاز پیشرفت‌های صنعتی که از آن تحت عنوان انقلاب صنعتی نیز یاد می‌گردد و از اواسط قرن هجدهم میلادی شروع شد، رویدادی تأثیرگذار در مناسبات بین‌المللی به شمار می‌رود. در این دوره با انجام اختراعات و اکتشافات گسترده در حوزه‌های مختلف صنعت و احداث کارخانجات متعدد، استفاده از ماشین، جایگزین نیروی انسانی گردید و با تولید انبوه و سریع نیازهای مختلف جوامع بشری، معادلات سیاسی، اقتصادی، نظامی و حتی فرهنگی، دچار تغییراتی شگرف شد و منجر به ظهور قدرت‌های جدید و تغییر معادلات سنتی آن در عرصه جهانی گردید. فرایندی که پس از

گذشت چند قرن از آغاز آن، هنوز به عنوان عاملی اساسی و تأثیرگذار در عرصه‌های مختلف جهانی به شمار می‌رود.

کشور ایران نیز از سده‌ها و دهه‌های گذشته، همواره در پی رشد و شکوفایی و به نحوی روزآمد نمودن صنعت و پیوستن به کشورهای مدرن بوده است. موضوعی که تجلی آن در تاریخ معاصر، با احداث مدرسه دارالفنون توسط امیرکبیر آغاز و بنابر دلایل عدیده‌ای از قبیل کارشکنی قدرت‌های استعماری، فساد اداری در دستگاه حکومتی، به نتیجه مطلوب نرسید و متأسفانه فاصله صنعتی ما با کشورهای پیشرفته هر روز بیشتر گردید.

در دوران پس از انقلاب اسلامی شکوهمند مردم ایران، توجه ویژه‌ای به استقلال صنعتی و توسعه در ابعاد مختلف فنی و کشاورزی صورت گرفت و حمایت از سازندگان داخلی و ترویج فرهنگ مصرف کالاهای تولید داخل همواره مورد تأکید مسئولین و مدیران ارشد بوده است و پیشرفت‌های قابل توجهی نیز در ساخت تجهیزات صنعتی در داخل کشور و گسترش تمایل به مصرف آن‌ها حاصل شده است؛ هر چند با توجه به قابلیت‌های نیروی انسانی، منابع زیرزمینی، بازار مصرف گسترده، موقعیت جغرافیایی و ... زمینه‌های پیشرفت و توسعه‌ای به مراتب بیشتر وجود دارد.

از سویی با بررسی تجربه کشورهای که دارای موفقیت‌های چشمگیر در پیشرفت و توسعه فنی و صنعتی بوده‌اند، در می‌یابیم که با توجه به تأثیر قوانین به عنوان یکی از اصلی‌ترین و مؤثرترین ابزار در تنظیم مناسبات اجتماعی و به تبع آن تیل به اهداف کلان ملی، دولت‌ها اقدام به تصویب قوانین و مقررات متعدد حمایت از سازندگان داخلی و ممنوعیت واردات کالاهای دارای تولید در کشور نموده‌اند. این موضوع در ایران نیز مورد توجه بوده است و قوانین و مقرراتی در این خصوص به تصویب رسیده است.

پژوهش حاضر در مقام تحلیل و بررسی مهم‌ترین قوانین و مقررات در زمینه حمایت از ساخت داخل و پاسخ به این پرسش می‌باشد که آیا قوانین حال حاضر برای جلوگیری از خرید خارجی توسط دستگاه‌های دولتی کافی و مناسب است؟ لذا در بخش اول اشاره‌ای به جایگاه دولت در اقتصاد ایران خواهد شد. سپس در بخش دوم، قوانین بالادستی حمایت از ساخت داخل و مشکلات اجرایی آن مورد بررسی قرار می‌گیرد و در پایان، مفهوم ساخت و زیرساخت‌های لازم برای آن را تبیین می‌گردد.

بخش اول

جایگاه دولت در اقتصاد ایران

قانون اساسی به عنوان میثاق ملی و آینه تمام نمای اهداف انقلاب مردمی ایران و به عنوان بالاترین مستند قانونی در سلسله مراتب قوانین هر کشور، رویکردهای اقتصادی به شرح زیر را

تبیین نموده است:

«جمهوری اسلامی، نظامی است بر پایه ایمان به: ... نفی هر گونه ستمگری و ستم‌کشی و سلطه‌گری و سلطه‌پذیری، قسط و عدل و استقلال سیاسی و اقتصادی ...»^۱

«دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است برای نیل به اهداف مذکور در اصل دوم، همه امکانات خود را برای امور زیر به کار برد: ... پی‌ریزی اقتصادی صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هرتنوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه و مسکن و کار و بهداشت و تعمیم بیمه»^۲.

«برای تأمین استقلال اقتصادی جامعه و ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت و برآوردن نیازهای انسان در جریان رشد، با حفظ آزادی او، اقتصاد جمهوری اسلامی ایران بر اساس ضوابط زیر استوار می‌شود: ... جلوگیری از سلطه اقتصادی بیگانه بر اقتصاد کشور، منع اسراف و تبذیر در همه شئون مربوط به اقتصاد، اعم از مصرف، سرمایه‌گذاری، تولید، توزیع و خدمات، استفاده از علوم و فنون و تربیت افراد ماهر به نسبت احتیاج برای توسعه و پیشرفت اقتصاد کشور»^۳.

«نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه‌ریزی منظم و صحیح استوار است. بخش دولتی شامل کلیه صنایع بزرگ، صنایع مادر، بازرگانی خارجی، معادن بزرگ، بانکداری، بیمه، تأمین نیرو، شبکه‌های بزرگ آبرسانی، رادیو و تلویزیون، پست و تلگراف و تلفن، هواپیمایی، کشتیرانی، راه و راه‌آهن و مانند این‌ها است که به صورت مالکیت عمومی و در اختیار دولت است. بخش خصوصی شامل آن قسمت از کشاورزی، دامداری، صنعت، تجارت و خدمات می‌شود که مکمل فعالیت‌های اقتصادی دولتی و تعاونی است»^۴.

«هر گونه قرارداد که موجب سلطه بیگانه بر منابع طبیعی و اقتصادی، فرهنگ، ارتش و دیگر شئون کشور گردد ممنوع است»^۵.

ملاحظه می‌گردد که براساس قانون اساسی، استفاده از همه امکانات به منظور پی‌ریزی اقتصادی صحیح، جلوگیری از سلطه اقتصادی بیگانه، تربیت افراد ماهر در علوم و فنون، صنعت و کشاورزی، امور نظامی و ... و تلاش برای استقلال اقتصادی و عدم وابستگی به دولت‌های بیگانه از وظایف کلان دولت عنوان گردیده است و به همین دلیل دولت مشتمل بر کلیه صنایع بزرگ، صنایع مادر،

۱. اصل ۲

۲. اصل ۳

۳. اصل ۴۳

۴. اصل ۴۴

۵. اصل ۱۵۳

بازرگانی خارجی، معادن بزرگ، بانکداری، بیمه، تأمین نیرو، سدها و شبکه‌های بزرگ آبرسانی و ... می‌باشد.

از سویی با توجه به ضرورت استفاده از تمامی ظرفیت‌های ملی در توسعه همه جانبه و اهمیت کسب و کار بخش غیردولتی، قانون اساسی در بخش دوم اصل ۴۴، اقدام به تعریف و تبیین جایگاه بخش خصوصی به عنوان آن قسمت از کشاورزی، دامداری، صنعت، تجارت و خدمات که مکمل فعالیت‌های اقتصادی دولتی و تعاونی است، نموده است. ذکر این نکته نیز ضروری است که هیچ دولتی توان تولید تمامی مایحتاج خود را به صورت مستقیم ندارد و نیازمند بهره‌گیری از تولیدات بخش خصوصی نیز می‌باشد. ضمن آنکه وابسته کردن اقتصاد به فعالیت دولت‌ها نیز در بلند مدت آسیب‌های جدی به توسعه اقتصادی وارد خواهد ساخت که به منظور مقابله با این امر در اقتصاد ایران، رویکرد کوچک‌سازی دولت و واگذاری امور اقتصادی به بخش تعاونی و خصوصی و حمایت از فعالیت‌های آن‌ها پذیرفته شده است.

از سوی دیگر با توجه به ضرورت انجام امور در بخش‌های دولتی بر طبق قوانین و مقررات مصوب و پرهیز از اعمال سلیقه شخصی که از آن تحت عناوینی مانند «تشریفاتی بودن فعالیت‌های اداری»، «اصل قانون‌مداری» و «اصل ممنوعیت در حقوق اداری»، یاد می‌گردد و همچنین جایگاه دولت در مصرف کالاهای تولیدی و تأثیر انجام خرید از سازنده داخلی و مصرف کالای ایرانی توسط دولت بر ارتقاء صنعتی و توسعه دانش فنی، تدوین چارچوب‌های قانونی برای فرایند خرید مایحتاج شرکت‌های دولتی ضروری گردیده است.

در همین راستا و حسب الزام قانون محاسبات عمومی کشور^۱ در خصوص ضرورت خریدهای دولتی براساس اصل ایجاد رقابت در میان تولیدکنندگان یا ارائه‌دهندگان کالا و خدمات که از آن تحت عنوان «مناقصه» یاد می‌گردد، قانون برگزاری مناقصات جایگزین قانون آیین‌نامه معاملات دولتی مصوب ۱۳۴۹ شد و به عنوان مهم‌ترین سند معاملاتی قوای سه‌گانه جمهوری اسلامی ایران اعم از وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، بانک‌ها و ... ابلاغ گردید تا ضمن توجه به الزاماتی از قبیل صیانت از اموال عمومی و دولتی و حفظ و گسترش منافع اقتصادی دستگاه‌های مشمول آن، سازماندهی خریدهای دولتی و صیانت از سلامت اداری از طریق ممنوعیت اعمال سلیقه کارکنان دولت در امور اقتصادی محقق گردد. مع‌الوصف قوانین معاملاتی مذکور صرفاً چارچوب‌های تأمین کالا و خدمات را مشخص می‌نماید و

۱. ماده ۷۹- معاملات وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی اعم از خرید و فروش و اجاره و استجاره و پیمانکاری و اجرت کار و غیره (به استثناء مواردی که مشمول مقررات استخدامی می‌شود) باید حسب مورد از طریق مناقصه یا مزایده انجام شود...

اشاره دقیق و شفاف به کالای داخلی جز در شرایط خاص ندارند. لذا ترغیب و الزام شرکت‌های دولتی برای خرید کالای ایرانی نیازمند تصویب قوانین و مقررات خاص بود. از همین رو قانون‌گذار ابتدا در سال ۱۳۷۵^۱ و سپس در سال ۱۳۹۱^۲ و نهایتاً در سال ۱۳۹۸^۳ اقدام به ابلاغ قانون خاص حمایت از ساخت داخل و خرید از سازنده داخلی نمود. همچنین برخی مصوبات نیز از سوی دولت‌ها در زمینه حمایت از خرید کالای ساخت داخل ابلاغ شد. همچنین، قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور^۴ نیز در این زمینه ابلاغ شده است.

قبل از ورود به بخش دوم ذکر این نکته نیز الزامی است که طبق بررسی نگارنده، نخستین قوانین حمایتی کشور از خرید کالای ایرانی، در سال ۱۳۴۳ و تحت عنوان ماده واحده «قانون حمایت از صنایع داخلی کشور» و «قانون حمایت صنعتی و جلوگیری از تعطیل کارخانه‌های کشور»^۵ به تصویب رسیده است. قانون حمایت از صنایع داخلی کشور اشعار می‌دارد: «بمنظور حمایت از صنایع داخلی کشور، وزارتخانه‌ها و کلیه دستگاه‌ها و شرکت‌های دولتی و سازمان‌های وابسته به دولت مکلفند در مواردی که کالاهای ساخت کشور از نظر مشخصات و قیمت و قابلیت استفاده، مشابه کالاهای وارداتی مورد نیاز آن‌ها باشد احتیاجات خود را منحصراً از کارخانجات تهیه‌کننده داخلی خریداری نمایند...». هر چند قانون مذکور دارای ایراداتی مانند ضرورت برابری مشخصات فنی و قیمت کالای ایرانی با نمونه خارجی می‌باشد و این امر به مفهوم عدم حمایت کامل و مشارکت در ساخت داخل توسط دستگاه‌های دولتی است، اما عدم اجرای همین ماده واحده به عنوان قانونی معرفی و آینده نگر تا زمان تصویب قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور در سال ۱۳۷۵^۶، بر ضرورت بازبینی در نحوه قانون‌گذاری و پیش‌بینی ضمانت اجرا تأکید دارد. قانون حمایت صنعتی و جلوگیری از تعطیل کارخانه‌های کشور علیرغم ایراداتی که شورای محترم نگهبان بر ماده ۴ آن وارد نموده، همچنان در اکثر مفاد معتبر می‌باشد و مهمترین مزیت قانون مذکور، ایجاد زمینه مدیریت صنایع توسط دولت در موارد منتهی به تعطیل کارخانه‌ها می‌باشد که نیازمند اصلاح توسط قوه مقننه است.

۱. قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات، مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲.
۲. قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی در تأمین نیازهای کشور و تقویت آن‌ها در امر صادرات، مصوب ۱۳۹۱/۶/۶.
۳. قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی، مصوب ۱۳۹۸/۲/۱۵.
۴. مصوب ۱۳۹۴.

مبانی ساخت داخل

حال که جایگاه، وظایف و اختیارات بخش دولتی در اقتصاد ایران را مورد اشاره قرار دادیم، به بررسی مفهوم ساخت می‌پردازیم. به این منظور ابتدا به طرح چند پرسش کلیدی در زمینه مبانی ساخت داخل و پاسخ به آن‌ها می‌پردازیم:

• **پرسش اول:** مفهوم ساخت چیست؟ و ساخت داخل به چه کالاهایی اطلاق می‌گردد؟ و تولید چه مفهومی دارد؟

— فرهنگ فارسی عمید کلمه ساخت را اینگونه توصیف می‌کند: «ساختن، سازش، ساختگی، آمادگی»؛ و در تشریح کلمه ساختن آورده است: «درست کردن، بنا کردن، چیزی را پدید آوردن...». همچنین در تعریف تولید اشعار دارد: «زایاندن، چیزی را از چیز دیگر به وجود آوردن، حاصل کردن چیزی از طریق زراعت یا صنعت»^۱. در فرهنگ معین نیز ساخت به مفهوم «ساختن، صنع، صنعت، ساختگی، آمادگی»^۲ و تولید به مفهوم «زایاندن، زادن، پدیدآوردن، زایش، ایجاد» آمده است. متأسفانه در غالب قوانین و مقررات کنونی، واژه‌نامه‌ای در خصوص تشریح و شفاف‌سازی کلمات و تبیین مفهوم آن وجود ندارد و معمولاً برای امکان استنباط مفاهیم اصطلاحات قانونی، ناچار از تدقیق در مصادیق کاربرد هستیم. این ایراد پس از ابلاغ قانون برگزاری مناقصات و آیین‌نامه‌های مربوطه، در حوزه معاملات دولتی به میزان قابل توجهی برطرف شده است. قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی، مصوب ۱۳۹۸/۲/۱۵ نیز به عنوان قانون خاص حمایت از تولیدات داخلی، تعاریفی از برخی اصطلاحات اساسی مرتبط ارائه داده است. با این وجود در خصوص کلمات ساخت و تولید، تعریفی به عمل نیاورده اما به تعریف کالا، خدمت، محصول داخلی و عمق ساخت داخل پرداخته است.

تعاریف مذکور در ماده «۲» آیین‌نامه تضمین معاملات دولتی مصوب ۱۳۹۴ نیز در تفکیک مفهوم ساخت از تولید مؤثر است. طبق آیین‌نامه مذکور: «تولید مجموعه فعالیت‌هایی که مستقل از درخواست سفارش دهنده خاص، به ایجاد کالا بیانجامد، تولیدکننده، مواد و مصالح مورد نیاز تولید را تهیه و محصول تولید شده را برای انتقال عین یا منفعت آن به متقاضیان احتمالی آینده آماده می‌سازد». همچنین در تعریف ساخت آورده است: «خدماتی که به ایجاد کالایی اعم از سازه‌های

۱. استاد حسن عمید، فرهنگ فارسی جیبی عمید- ویراستاری عزیزا... علیزاده، انتشارات راه رشد،

چاپ اول، ۱۳۸۹ صفحات ۳۷۹، ۶۲۰، ۶۲۱.

۲. استاد فرهنگ معین، دوره دوجلدی- ویراستاری عزیزا... علیزاده، انتشارات ادبنا، چاپ چهارم،

۱۳۸۶، صفحات ۸۱۱ و ۵۰۲.

پیش ساخته، تاسیسات قابل حمل یا ماشین آلات و تجهیزات طبق سفارش کارفرما و برای استفاده در محلی دیگر (محلی غیر از محل ساخت) بیانجامد. معمولاً تهیه مواد و مصالح مورد نیاز ساخت با سازنده است.» لذا ملاحظه می شود که قانون گذار تولید را مستقل از فرایند سفارش متقاضی و به عنوان فعالیتی مستمر در نظر گرفته است و ساخت را مشروط به سفارش کارفرما تعریف نموده است. تعاریف مذکور در قانون اخیر عموماً انطباق بیشتری با واقعیات صنعتی دارند.

• پرسش دوم: فلسفه ساخت داخل چیست؟

پاسخ به این پرسش بسیار پیچیده است و دلایل بسیاری می توان بیان داشت؛ مانند ایجاد اشتغال و رفع بیکاری در کشور، رونق صنایع داخلی و افزایش ثروت ملی، جلوگیری از خروج ارز از کشور، ارتقاء دانش و تولید علم در کشور (دانش محوری)، استمرار و افزایش تولیدات فعلی، صادرات کالا و ارز آوری و...

هر چند موارد مذکور و ده ها مورد مشابه دیگر، از دلایل ساخت داخل و ضرورت استقلال صنعتی است، اما علت غایی ساخت داخل را باید در نکته دیگری جستجو کرد. بررسی توسعه یافتگی کشورهایی که روزگاری به علت خسارات ناشی از جنگ های طولانی فاقد کوچک ترین زیرساخت ها جهت رشد و توسعه بودند و امروزه، گاهی به عنوان برترین کشورهای صنعتی جهان از آن ها یاد می شود؛ یادآور تلاش کشورهای مذکور در جهت بازسازی، اثبات موجودیت و به عبارتی تغییر موقعیت جهانی آن ها است. لذا اگرچه تمامی مصادیق مذکور از دلایل تأثیرگذار و ضروری در ساخت داخل تلقی می گردند، اما علت اصلی ساخت داخل را باید در ضرورت «اثبات موجودیت» و «خودکفایی صنعتی» که به «استقلال یا تقویت موقعیت سیاسی» خواهد انجامید، دانست. نکته ای که با توجه به تلاش برخی کشورها جهت انزوای سیاسی و صنعتی ایران قابل درک می باشد.

از سویی اگر هدفی جز استقلال صنعتی مدنظر باشد، آیا در صورت رفع تحریم ها، سازندگان داخلی و محصولات تولید داخل و هزاران فرصت شغلی و میلیاردها ارز و ریال سرمایه ملی، قربانی خرید خارجی خواهند شد؟ آیا پس از رفع تحریم ها، قوانین حمایت از ساخت داخل و خرید کالای ایرانی منسوخ خواهند شد؟ مسلماً پاسخ منفی است.

تنها در صورت رسیدن به این دیدگاه است که ساخت داخل و استفاده از کالای تولید داخل فرصتی قابل رقابت با نمونه های مشابه خارجی آن خواهد داشت.

• پرسش سوم: زیربنای ساخت داخل چیست؟

نخست: عنصر فرهنگی

اولین زیربنای ساخت داخلی که منجر به استقلال اقتصادی و صنعتی می گردد «عنصری

فرهنگی» است که در پاسخ پرسش قبل اشاره شد و بایستی مورد توجه ملی و عزم عمومی باشد. متأسفانه بسیاری از صنعتگران و سازندگان داخلی که خود به اهمیت خرید کالای ایرانی واقف هستند و همواره در خصوص کالای تولیدی خود بدان اصرار می‌ورزند، در خصوص کالاهای مصرفی خود (مانند خودرو، البسه، لوازم التحریر و...) از اقلام خارجی که نمونه داخلی آن موجود است استفاده می‌کنند و نسبت به این مهم بی‌تفاوت هستند.

دوم: پژوهش

به راستی شاعران ایرانی از دیرباز چه حکیمانه در مدح دانش و دانستن و تأثیر آن بر توانستن سخن گفته‌اند:

درخت تو گر بار دانش بگیرد به زیر آوری چرخ نیلوفری را .

پژوهش و اهمیت آن در ساخت داخل به خصوص زمانی بیشتر احساس می‌شود که تصمیم به «ساخت بار اول کالا و تجهیزات» گرفته شود. به عبارتی کالایی که تاکنون در شرکت‌های ایرانی ساخته نشده است و همواره به صورت واردات از خارج تأمین گردیده است، تولید شود. مع‌الوصف بایستی پنج مؤلفه در خصوص پژوهش مورد توجه باشد:

- **نخست:** اختصاص بودجه مناسب برای پژوهش
- **دوم:** تربیت نیروی انسانی پژوهشگر
- **سوم:** استفاده از نیروی انسانی حرفه‌ای در بخش پژوهش
- **چهارم:** اتخاذ رویکرد پژوهش به منظور افزایش تولید، حفظ تولید و یا تولید بار اول؛
- **پنجم:** ارتباط با مراکز معتبر پژوهشی جهان

هر چند پژوهش برای گسترش علم نیز در نهایت به تولید منتهی می‌گردد، لیکن پژوهش در راستای نیازهای استراتژیک، فوری، حیاتی و پرمصرف دارای اولویت بیشتری است. شاید بتوان گفت: پژوهش در خدمت تولید منجر به بهره‌وری می‌گردد و چنان‌چه پژوهش برای پژوهش صورت پذیرد منجر به اکتشافات جدید خواهد گردید، لذا براساس نیاز و موقعیت کشور بایستی هدف از پژوهش مشخص گردد.

سوم: «تعیین نهاد برنامه‌ریز و پیگیر ساخت داخل».

برای پاسخ به این پرسش، ابتدا پرسش دیگری مطرح می‌کنیم:

آیا ساخت داخل بر عهده نهاد حاکمیت می‌باشد یا بخش خصوصی؟

- بیشتر به اصل ۴۴ قانون اساسی اشاره شد و گفتیم که اصل مذکور نظام اقتصادی ایران را بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی تقسیم و بخش خصوصی را مکمل فعالیت‌های